

10–11. SZÁZADI TEMETŐ SARKADKERESZTÚR HATÁRÁBAN (Előzetes jelentés)

MEDGYESI PÁL

1989–1991 között Sarkadkeresztúron, az úgynevezett Csapháti-legelőn, a Barna-tanya közelében egy 10–11. századi temetőt tártunk fel.¹ A megmentett 133 sír, melyből egy kelta kori, a temető összes sírját magában foglalja, kivéve az itt húzódó csatorna ásásakor elpusztított néhány temetkezést. A sírmező teljes feltártsága lehetővé teszi majd mind a régészeti, mind az embertani anyag átfogó vizsgálatát.

Maga a lelőhely Sarkadkeresztúrtól keletre, a községtől kb. 2 km-re, egy É–D irányú lapos dombháton fekszik (I. t. 1–2.). Itt a Barna-tanya közelében húzódik Sarkad és Sarkadkeresztúr határa, mely átmegy a temető déli részén. Az 1970-es évek végén a két község határától kb. három méterrel északra, tehát már sarkadkeresztúri területen, gépi erővel csatornát ástak. Mint kiderült, már ekkor észrevettek néhány sírt, a múzeumot azonban senki sem értesítette. 1985-ben egy nagyobb esőzés után újabb sír bukkant elő a csatorna falából. A sírt sajnos a közelben legeltető pásztor szétdúlta, a leletek azonban bekerültek a Munkácsy Mihály Múzeumba. Az ezt követő helyszíni szemlén sajnos még a feldúlt sír csontjait sem sikerült megtalálnom, a helyét is csak körülbelül tudták megmutatni. A behozott bronz nyakperec és karperec töredék már ekkor jelezte, hogy 10–11. századi temetővel van dolgunk.

Mivel közvetlen veszély nem fenyegette a temetőt, csak 1989-ben, a folyamatban levő ásások befejezése után fogtam a temető megmentéséhez. A terület még a század elején is mocsaras, nádas vidék volt, jelenleg pedig legelő, így eleve azzal a céllal fogtam a munkához, hogy megpróbálom a sírmezőt teljesen feltárni. 1989-ben még múzeumi keretből folyt az ásás, 1990-ben és 1991-ben azonban már a Sarkad és Vidéke AFÉSZ fedezte a feltárás költségeit.

A temető területén előkerült legkorábbi leletek egy bronzkori ház megmaradt részleteiben voltak. A gávai kultúrába tartozó ház maradványaira a feltárás utolsó napjaiban bukkantunk. A mindössze 15–20 cm mélyen levő házban bronz tűket, edénytöredékeket, állatsontokat találtunk.

Szintén a temetőnél korábbi lelet egy kelta nő sírja a temető keleti szélén. A 100. számú sír alja mindössze 20 cm mélyen volt, vagyis a koponya szinte kilátszott a földből. A fejfelé keletnek fekvő váz kezén bronz karperec volt, bal keze mellett fenékö és két vas-kés feküdt, lábához korongolt edényt helyeztek.

Áttérve a 10–11. századi anyagra, összesen tehát 132 ebből a korból való sírt tártunk fel, nem számítva az 1985-ben szétdúlt sírt. A sírok fejjel Ny–DNy-nak feküdtek, aránylag kis mélységben (II. t.). Ennek oka részben a rendkívül kemény talaj, részben az egykori magas talajvízszint lehetett.

A 10–11. századi sírok közül legkorábbiak lehetnek azok, ahol még a régi szokás szerint löszerszámot, íjat, nyilatkat helyeztek a halott mellé.

¹ Az ásások dokumentációi: BMM RA 1873/1986., 2061/1990., 2075/1991., 2087/1992.

Az egyik ilyen sír volt a 12. számú, melyben férfi feküdt (III. t. 1.). A sír tájolása Ny 47°. A sír hossza 205 cm, szélessége 44 cm, mélysége 85 cm. Bár koporsószeget nem találtunk, jól megfigyelhető volt a sírgödörnél alig kisebb méretű koporsó teljes kerülete. A hátán fekvő, 170 cm hosszú váz koponyája balra fordult, bal keze kissé a medence alatt, a jobb keze a medencén volt. A váz fölött találtuk meg kb. 130 cm hosszú íjának csontlemezeit. A szokásos módon két-két lemez borította az íj karjait, s kettő a markolatot² (VI. t. 1–6.). A térdek vonalában került elő a két trapéz alakú kengyel.³ A bal bokánál előkerült vascsat szintén a lószerszámhoz tartozhatott (VII. t. 4.). Zablát nem találtunk, így valószínűleg csak a nyeret helyezték a térdekre. A sírban talált három nyílhegy egyike villás hegyű (VII. t. 1.), a másik kettő rombusz alakú (VII. t. 2–3.). A VII. t. 5. számú vaslemez a kimozdult állkapocs alatt volt.

A 81. számú sírban szintén férfi feküdt (III. t. 2.), itt azonban nem találtunk koporsóra utaló nyomokat. Tájolása Ny 49°. A sír hossza 224 cm, szélessége a fejnél 46 cm, a láb-nál 64 cm, mélysége 97 cm. A váz hossza 170 cm. A koponya kissé balra fordult, bal kéz a test mellett, jobb kéz a medencén. Itt is a halottra helyezték csontmervítéses íját, ennek markolatlemezéből azonban csak egy apró töredék maradt (VII. t. 10.). Az íjkar csontlemezi bár töredékesen, de megvannak (VII. t. 6–9.). A halott mellett, a bal lábbal párhuzamosan helyezték el a tegez. Ennek száját pontkörös díszítésű csontlemezek díszítették. Az egyik hosszú, vékonyabb lemez a tegez szájának oldalán lehetett (IX. t. 3.). Valószínűleg volt egy párja is, de azt nem találtuk meg. A tegez tetejét díszíthette (vagy a száj felső peremét) a IX. t. 2. csontlemez, mely kissé szélesebb, s rajta két sorban futnak a pontkörök. A tegez tetejéhez tartozhatott a IX. t. 12. díszítetlen csontlemezke is.⁴ Egy hátoldalán írdalt, szabálytalan háromszög átmetszetű csontocska talán a tegez zárásával volt kapcsolatban. Felületén kopás által kialakult mélyedés van, s a tárgy a tegez szája körül került elő (IX. t. 1.). A tegez oldalánál találtuk meg a vas függesztőfület (IX. t. 6.). Nem szokatlan, hogy csak egy akasztófüle van a tegeznek. Már Cs. Sebestyén Károly felfigyelt rá, hogy egyes tegezeken csak egy akasztófület találni.⁵ A tegez oldalát és alját vasalás erősítette.⁶ (IX. t. 4–5., 7–11., 13–17.). Tegeziünk hossza 76 cm volt, ami alapján a nyílvevzők hossza a Cs. Sebestyén Károly által kikövetkeztetett 60–70 cm között lehetett.⁷ A tegezen 6 db nyílvevző volt, melyeknek vas hegyei megmaradtak (X. t. 1–6.). A sírnak a halott lába felőli végénél helyezték el a lószerszámot, amiből a két trapéz alakú kengyel és a karikás csikózabla maradt meg (VIII. t. 1–3. t.). A trapéz alakú kengyelek megjelenése Szőke Béla szerint a kétélű kardokkal felszerelt nehezebb fegyverzetű katonaság kialakulásával hozható kapcsolatba.⁸ Kovács László szerint a típus a 10. század második felében vált gyakoribbá.⁹ Említést érdemel még, hogy a 81. sírban a halott bal kézcsontjánál állatcsontot találtunk.

Szintén lószerszám volt a 117. sírban (IV. t. 1.). A sírban fekvő férfi váza bolygatott volt. Tájolása DNy 52°. A sír hossza 248 cm, szélessége 70 cm, mélysége 108 cm. A váz hosszát nem lehetett lemérni. A koponya két oldalán egy-egy vékony, töredékes hajkarika került elő, melyek közül az egyik S végű, a másik típusa nem állapítható meg (X. t. 16–17.). A mell táján kis vaskés töredékét találtuk (X. t. 24.), a bal könyök táján pedig 8 db tömör, öntött, bronz fülesgomb volt (X. t. 8–15.). A sír bal kéz felőli felső sarkában, a jobb térden és a kimozdult bal alsó lábszár helyén három vas nyílhegyet találtunk (X. t.

2 Cs. Sebestyén, 1932. 179.

3 Restaurálás alatt vannak, igen töredékesek.

4 Csontlemezrel díszített tetejű tegezt ismertet pl. Révész László Hódmezővásárhely–Nagysziget 22. sírjából. Vö. Révész, 1985. II. t.

5 Cs. Sebestyén, 1932. 216.

6 A tegez rekonstrukciója még nem készült el, így itt részletesen nem foglalkozom vele.

7 Cs. Sebestyén, 1932. 203.

8 Szőke, 1962. 82–83.

9 Kovács, 1986/a. 223., Kovács, 1986/b. 112.

20–21., 23.). A sír bal kéz felőli felső sarkában, az ott levő nyílhegyek mellett tegezre utaló vasalás töredékeit találtuk. Sajnos igen kevés töredék maradt meg belőle (X. t. 7., 19., 22.). Az alsó lábszáraktól jobb kéz felé levő vascsat a lószerszám tartozéka lehetett (X. t. 18.). A lószerszámot itt a lábaknál találtuk meg. Két trapéz alakú kengyel és a nagykarikás zabla maradt meg belőle (XI. t. 1–3.). A sír földjében, a váz fölött kb. 10 cm-rel egy két helyen átfúrt ezüstpénz töredéke került elő. Pontos meghatározása még nem történt meg (X. t. 25.).

Az említettekben kívül még négy sírban találtunk nyílhegyet, mindegyikben két-két darabot. A többi férfi sír mellékletekben nagyon szegény. A sírokba helyezett pénzeket kívül más lelet nem került elő belőlük.

A női sírok közül említést érdemel a 4. számú. A sír bolygatott volt. Tájolása DNY 51°. A sír hossza 189 cm, szélessége a fejnél 55 cm, a lábnál 44 cm. Mélysége 62 cm. A váz bal karja, a medence és a bal comb hiányzott (IV. t. 2.). A sír fej felőli végénél, a koponyától jobb kéz felé apró vaspánttöredék feküdt (XII. t. 3.). A koponya két oldalán egy-egy nagyobb és egy-egy kisebb, kerek átmetszetű, nyitott, ezüst hajkarika volt (XII. t. 1–2, 5., 9.). A felső csigolyák mellett Salamon király pénzének töredékét találtuk¹⁰ (XII. t. 6.). A jobb csuklón nyitott, rombusz átmetszetű, hegyesedő végű, bronz karperecet viselt a nő (XII. t. 7.). A jobb kéz egyik ujján pedig zárt ezüstgyűrű volt (XII. t. 4.). Az öv vonalában, középen kéttagú, aranyozott ezüst ruhadísz csüngője került elő (XII. t. 8.). A hegyesedő végű, rombusz átmetszetű karperecek Szőke Béla szerint az S végű hajkarikákkal együtt jelennek meg.¹¹ Szabó János Győző meglátása alapján viszont a rombikus átmetszetűek első példányai a 10. század végén készülhettek és egyenletes vastagságúak. A 11. század folyamán középrészük vastagabb, s viseletük a köznépnél szinte kizárólagossá vált.¹² A zárt karikagyűrűket Szőke Béla a 11–12. századra datálja.¹³ A halimbai temető leletanyagában a 10. század második fele–12. század eleje közötti időszakban szerepel ez a típus.¹⁴ A kéttagú ezüst ruhadíszek Szőke Béla véleménye szerint a honfoglaló magyarság vezető és középrétegének 2. csoportjára jellemzőek, a honfoglalókkal jelennek meg s a 10–11. század fordulójáig vannak divatban.¹⁵

A 19. számú sírban szintén nő feküdt (V. t. 1.). Tájolása NY 50°. A sír hossza 190 cm, szélessége 50 cm, mélysége 74 cm volt. A váz hossza 143 cm. A koponyán egy bronz és egy ezüst hajkarika feküdt. Mindkettő S végű. Az ezüst S vége bordázott volt (XIII. t. 1–3.). A nyakban 37 darabos gyöngysor: sötétszürke ezüst fóliás gyöngyök, barna nyomott gömb alakúak, egy világoszöld hengeres és két világosbarna, sárga szemes díszítésű gyöngy (XIII. t. 5.). A jobb kéz egyik ujján több szálból fonott, nyitott ezüstgyűrűt találtunk (XIII. t. 3.). A bal alsó bordáknál apró vastöredék feküdt (XIII. t. 4.). A sír földjében, jóval a váz fölött, apró, háromszög alakú bronzdarabka volt, melynek rendeltetése ismeretlen (XIII. t. 6.). Az S végű hajkarikák Szőke Béla szerint a 10. század 60–70-es éveiben jelennek meg, a bordázott S végűek a 11. század második felére tehetőek.¹⁶ Szőke Béla Miklós és Vándor László szintén a 11. század második felére keltezi a bordázott S végű hajkarikák megjelenését.¹⁷ A fonott, nyitott gyűrűket L. Niederle szláv ékszermek tartja,¹⁸ Szőke Béla szerint nem jelez szlávokat, s korukat a 11. század elejétől a 11. szá-

10 CNHI. 22.

11 Szőke, 1962. 95.

12 Szabó, 1980. 66.

13 Szőke, 1962. 98.

14 Tettamanti, 1971. 221.

15 Szőke, 1962. 73. és 75.

16 Szőke, 1962. 87–89.

17 Szőke-Vándor, 1987. 51–52.

18 Niederle, 1931. 214.

zad végéig határozza meg.¹⁹ Ugyan ezen a véleményen van Szőke Béla Miklós és Vándor László is.²⁰

A 31. számú sírban kislány feküdt (V. t. 2.). A sír tájolása Ny 46° volt. A sír hossza 125 cm, szélessége a fejnél 51 cm, a lábnál 55 cm, mélysége 54 cm. A váz hossza kb. 110 cm. A kislány szájában Salamon király ezüstpénzét találtuk²¹ (XIV. t. 3.). A koponya és az alsó állkapocs alatt egy-egy ezüst, nyitott hajkarika került elő (XIV. t. 2., 4.). A nyakban levő gyöngysor egy levágott sarkú alakú borostyángyöngyből, egy ugyanilyen alakú, de kisebb gyöngyből, piros és zöld hengeres gyöngyökből, világoszöld nyomott gömb és ikergyöngyből, valamint sárga üvegyöngyökből áll. A gyöngyök között talált vékony, két helyen átlukasztott bronzlemez valószínűleg szintén a gyöngysor része volt (XIV. t. 6.). A koponya mellett jobb oldalon kis vaslemez töredéke került elő (XIV. t. 5.). A jobb combcsont belső oldalánál talált bronzkarika gyűrű lehetett (XIV. t. 1.).

Említést érdemel a 84. számú női sír is (V. t. 3.). A sír tájolása Ny 47°, hossza 219 cm, szélessége 69 cm, mélysége 149 cm. A mellkas csontjai szétmállottak. A váz hossza 165 cm. A balra fordult koponya mellett, az orrüreg irányában, ezüstpénz töredéke feküdt²² (XV. t. 2.). A koponyán két nyitott, kerek átmetszetű, ezüst hajkarika volt (XV. t. 3–4.). A nő nyakán nyolc hengeres, sötétszürke és egy zöld, nyomott gömb alakú üvegyöngy (XV. t. 5.), valamint egy hurkos-kampós záródású, két szálból sodrott bronz nyakperec díszítette (XV. t. 6.). A jobb váll mellett, kívül vaslemez töredéke feküdt (XV. t. 1.).

Az említettek mellett még a 115. számú sírből került elő nyakperec. Ezek a nyakpercek Szőke Béla szerint az S végű hajkarikákkal, vagyis a 10. század 60–70-es éveiben jelennek meg, s a 12. századig megvannak.²³ Szabó János Győző szerint a vékonyabb huzalúak a 10. század harmadik negyedében terjednek el, a vastagabbak I. István uralkodása végén, Péter, Sámuel és I. Endre alatt.²⁴ Kovács László a nyakpercek elterjedését a 10. század közepe utánra teszi.²⁵

Néhány női sírban olyan töredékeket találtunk, melyek még a korábbi nemzedékek hagyatékából származnak. Ezeket azonban már nem eredeti funkciójuknak megfelelően használták. Így a már említett 4. sírban a derék táján talált kéttágú ruhadísz csüngős részét valószínűleg az övre erősítve viselte a gazdája. A 39. sírban a bal vállnál aranyozott ezüstlemezke töredéke került elő. A 112. sírban a nő lábához helyezett gyereksontok között ezüstlunula és ruhadísz töredékei voltak.

Külön említést érdemel a 27. sír. A váz egyik ujján egy ún. rovásírásos gyűrű került elő. Szőke Béla Miklós és Vándor László a pusztaszentlászlói Árpád-kori temető elemzése során foglalkozott a rovásírásos gyűrűkkel. Több mint harminc ilyen gyűrűt sikerült összegyűjteniük a Kárpát-medence területéről.²⁶

A temetőben talált pénzek többsége a szájban vagy a koponya környékén került elő, csak ritkán a sír más részén. A több mint harminc darab ezüstpénz legkorábbi darabjait az eddigi előzetes meghatározás alapján, még I. István verette, a legkésőbbiek pedig I. László idejéből valók. Valamennyi ezen két király között uralkodott magyar király pénzét megtaláltuk legalább egy példányban, sőt Béla és Géza hercegsége idejéből való veret is van.

19 Szőke, 1962. 97.

20 Szőke-Vándor, 1987. 74.

21 CNH I. 29.

22 Pontos meghatározása még nem történt meg.

23 Szőke, 1962. 92–93.

24 Szabó, 1980. 52., Giesler, 1981. 116–120.

25 Kovács, 1986/b. 101.

26 Szőke-Vándor, 1987. 68–73.

Állatcsont két sírban volt, a 13. és a 81. sírban.²⁷ A karok általában a test mellett, nyújtva voltak, néha kissé a medencén. Három esetben viszont a bal kéz könyökben behajlítva a hasra volt helyezve, négy sírban pedig a két kéz a medencén egymásra volt téve.

Koporsót mindössze két esetben lehetett megfigyelni. Az egyik a már említett 12. számú lószerszámos, íjas sír, a másik az 1. számú gyereksír. Az igen kemény, szikes talajban nem sok maradt a koporsókból. Koporsószegeket nem találtunk, így nincs kizárva, hogy más sírokban is volt koporsó, de semmi nyomuk nem maradt.

A temetőt árok nem vette körül. Nyilván nem volt rá szükség, hisz a kis dombot, melyen a sírok voltak, még néhány évtizede is mocsaras, nádas rész határolta.

Az eddigi megfigyelések alapján a temető korát a 10. század végétől, 11. század elejétől a 11. század végéig számíthatjuk.

27 Az állatcsontok meghatározása még nem történt meg.

IRODALOM

Giesler

- 1981 Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo-Kultur. Prähistorische Zeitschrift 56. 3–167.

Kovács László

- 1986a Über einige Steigbügeltypen der Landnahmezeit. ActaArchHung 38.
1986b Honfoglalás kori sírok Nagytarcsán. II. ComArchHung

Niederle, L.

- 1931 Rukovet slovanské archeologie I. Praha

Révész László

- 1985 Adatok a honfoglalás kori tegez szerkezetéhez. Acta Antiqua et Archaeologica. Szeged, 35–53.

Cs. Sebestyén Károly

- 1932 „A sagittis Hungarorum”. A magyarok íjja és nyila. Dolg VII. 167–226.

Szabó János Győző

- 1980 Árpád-kori telep és temetője Sarud határában. EMÉ XVI–XVII. (1978–79). Eger, 45–125.

Szőke Béla

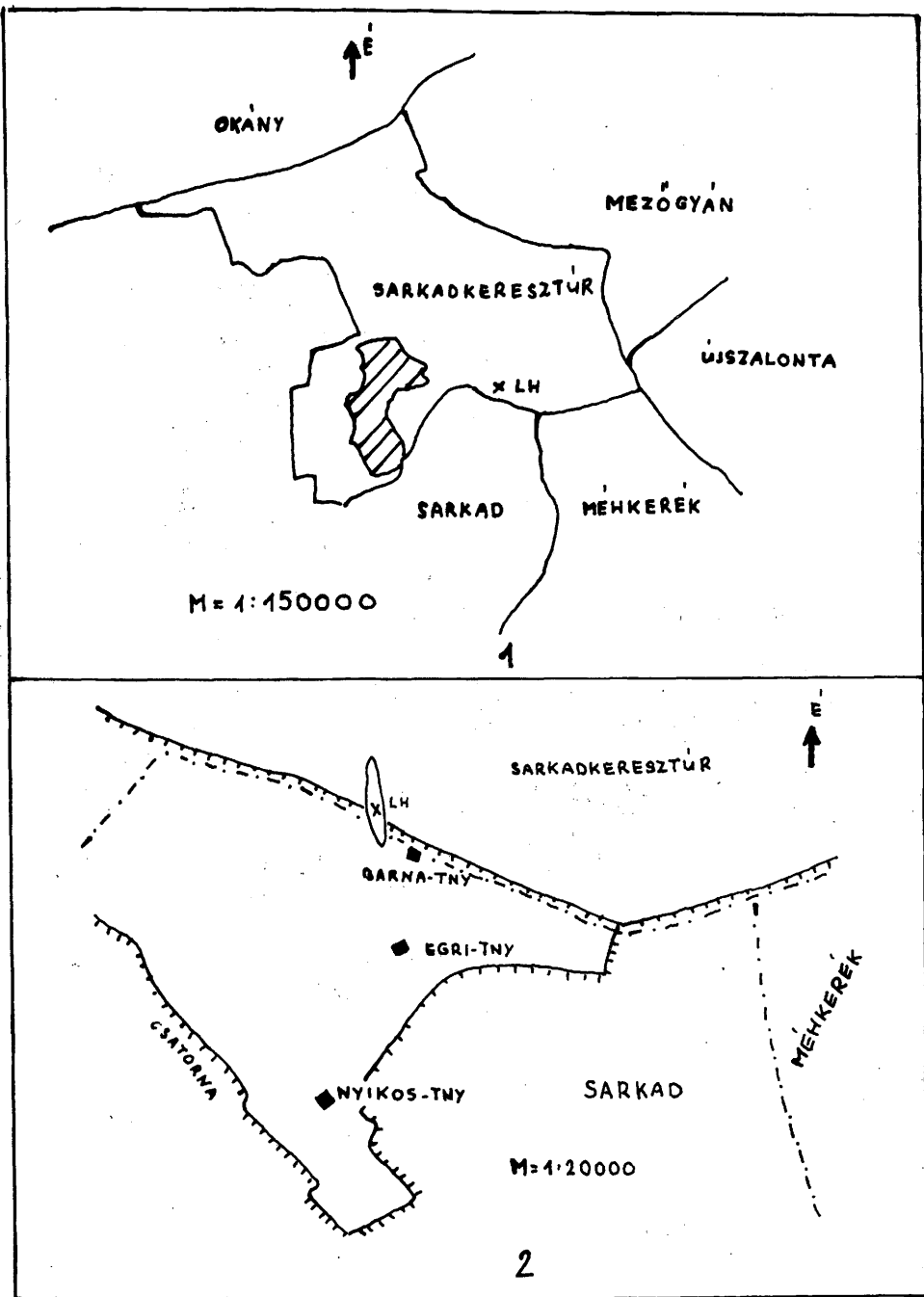
- 1962 A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei. Régészeti Tanulmányok I.

Szőke Béla Miklós–Vándor László

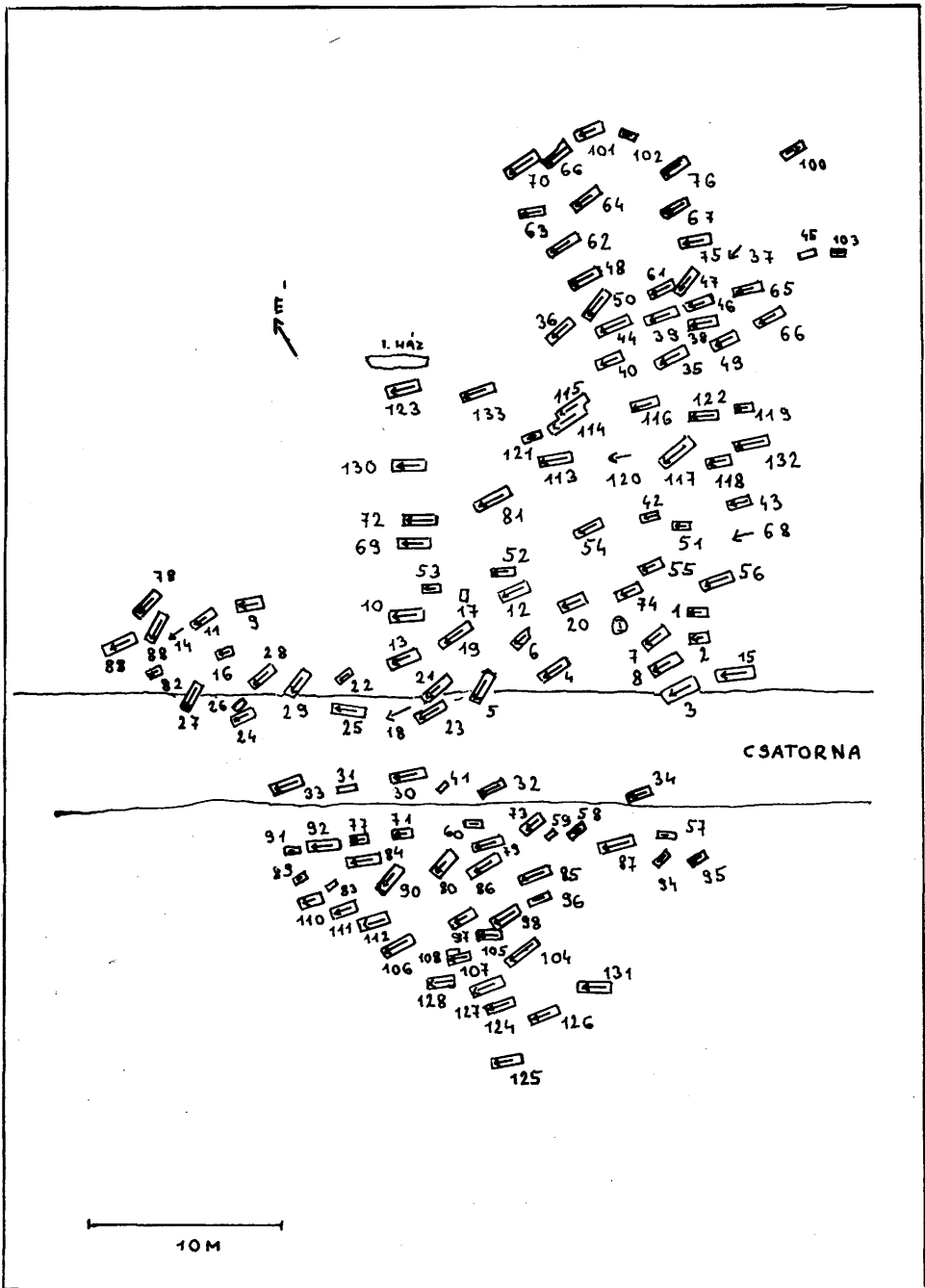
- 1987 Pusztaszentlászló Árpád-kori temetője. FontArchHung, Bp.

RÖVIDÍTÉSEK

ActaArchHung =	Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Bp.
ArchÉrt =	Archaeologiai Értesítő, Bp.
BMM RA. =	Békéscsabai Munkácsy M. Múzeum Régészeti Adattára
CNH I. =	Dr. Réthy László: Corpus Nummorum Hungariae. Magyar Egyetemes Éremtár. I. kötet. Bp. 1899.
ComArchHung =	Communicationes Archaeologicae Hungaricae, Bp.
Dolg =	Dolgozatok a M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből 1–15. (1925–1938.); Dolgozatok a M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem és a M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Régiség-tudományi Intézetéből 16. (1940); Dolgozatok a M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Régiség-tudományi Intézetéből 17–19. (1941–1943)
EMÉ =	Egri Múzeum Évkönyve
FontArchHung =	Fontes Archaeologici Hungariae, Bp.

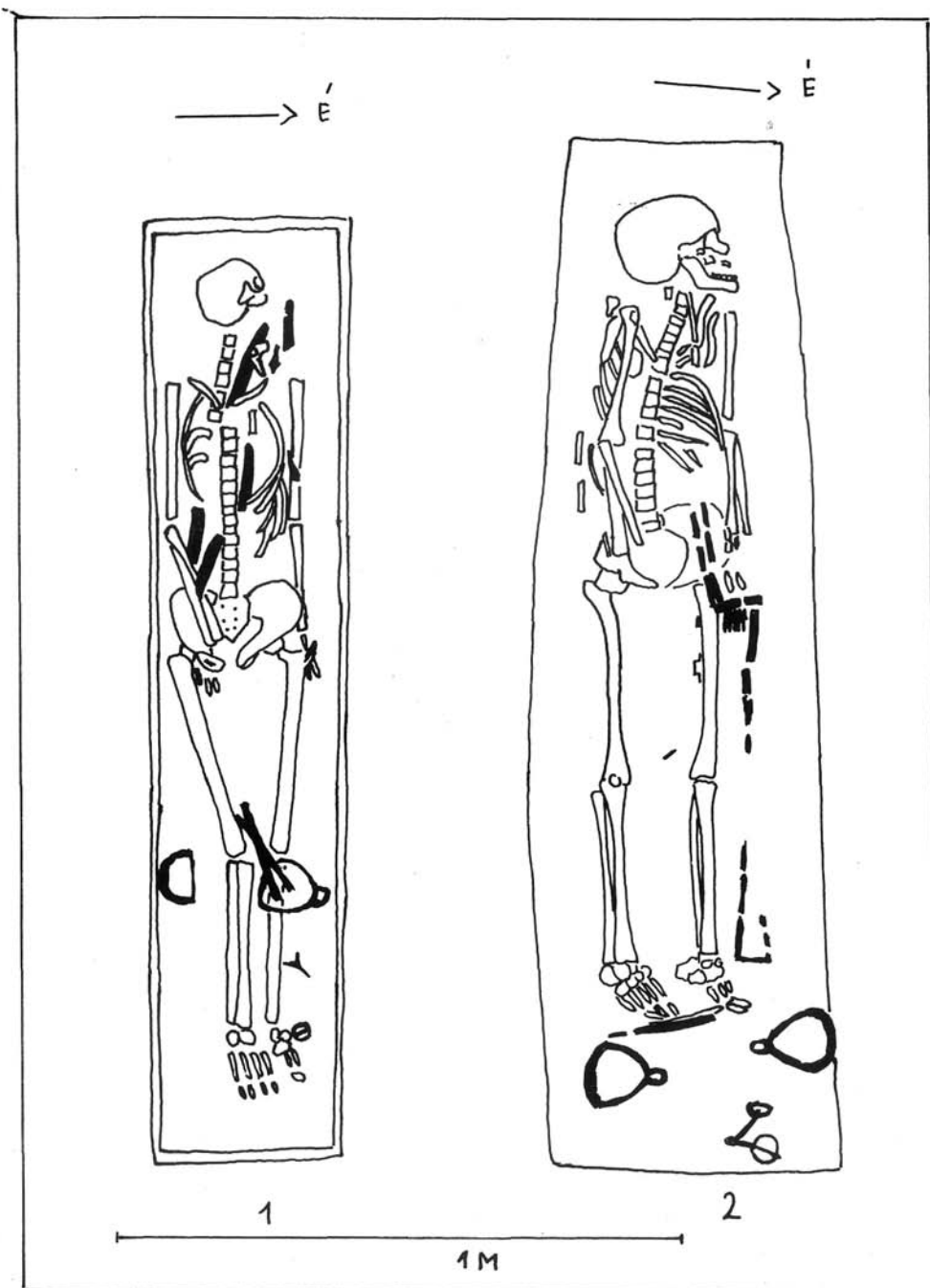

I. tábla 1. A lelőhely elhelyezkedése a sarkadkeresztúri határban. 2. A lelőhely és környéke

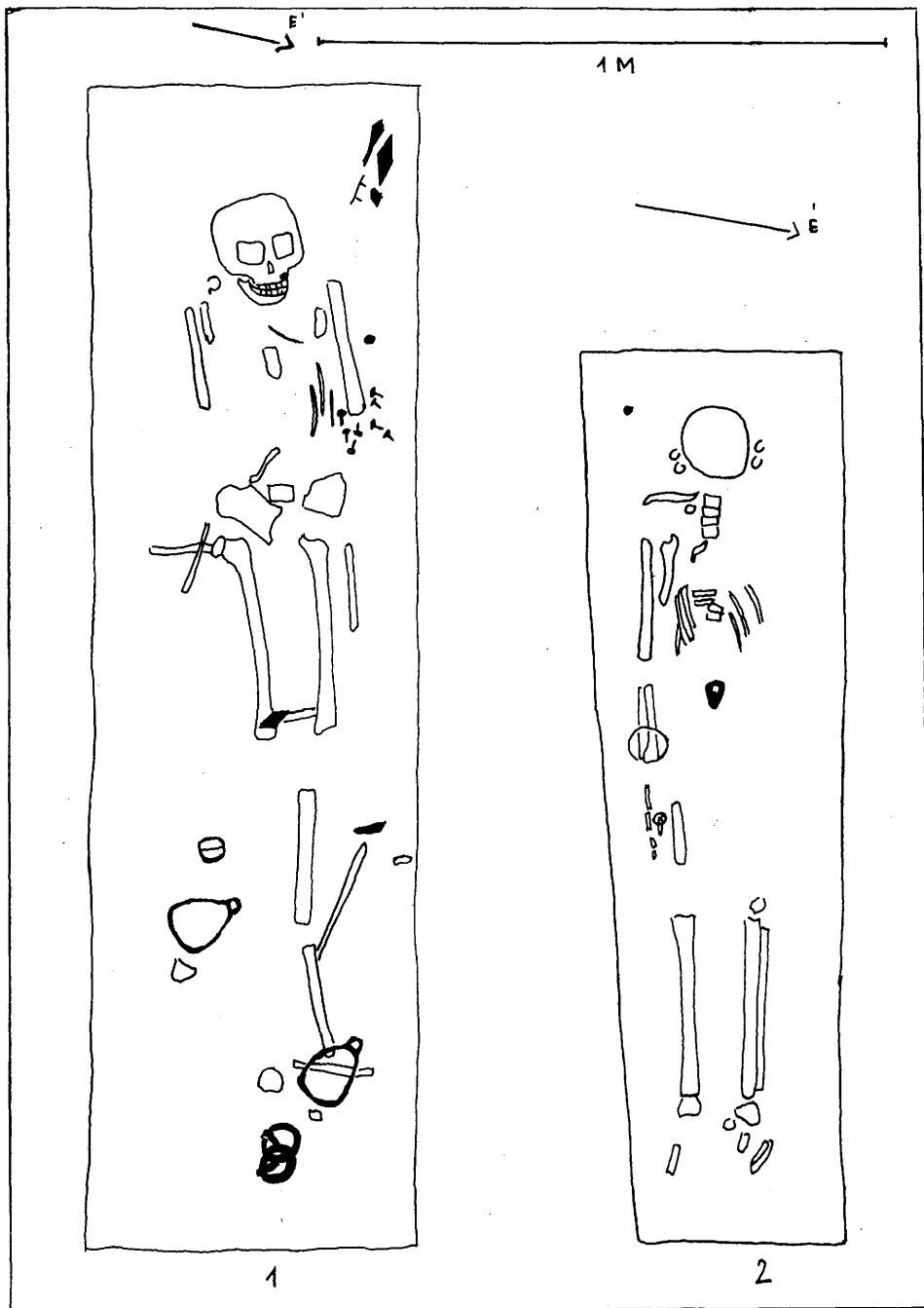

II. tábla. A temető térképe

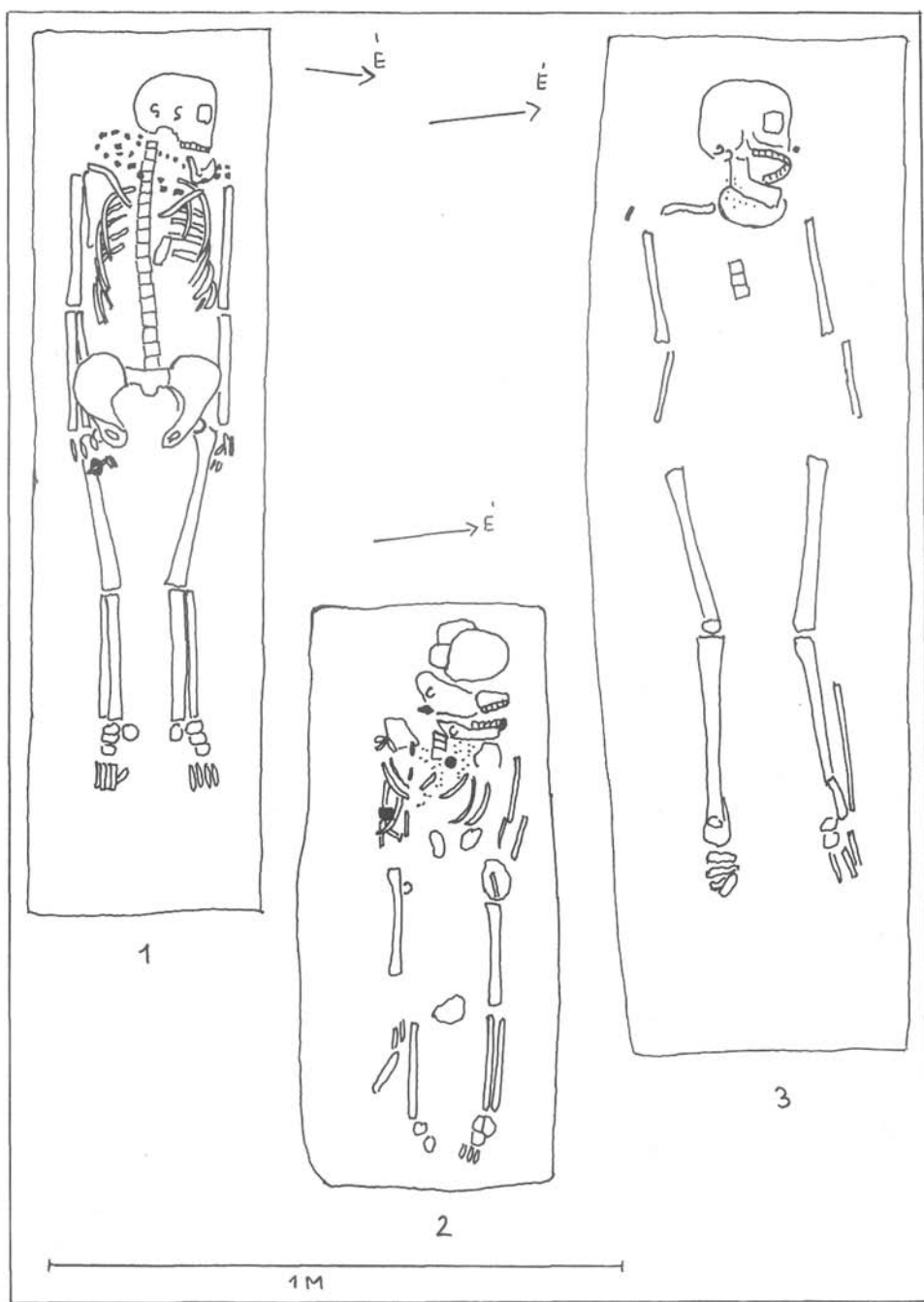

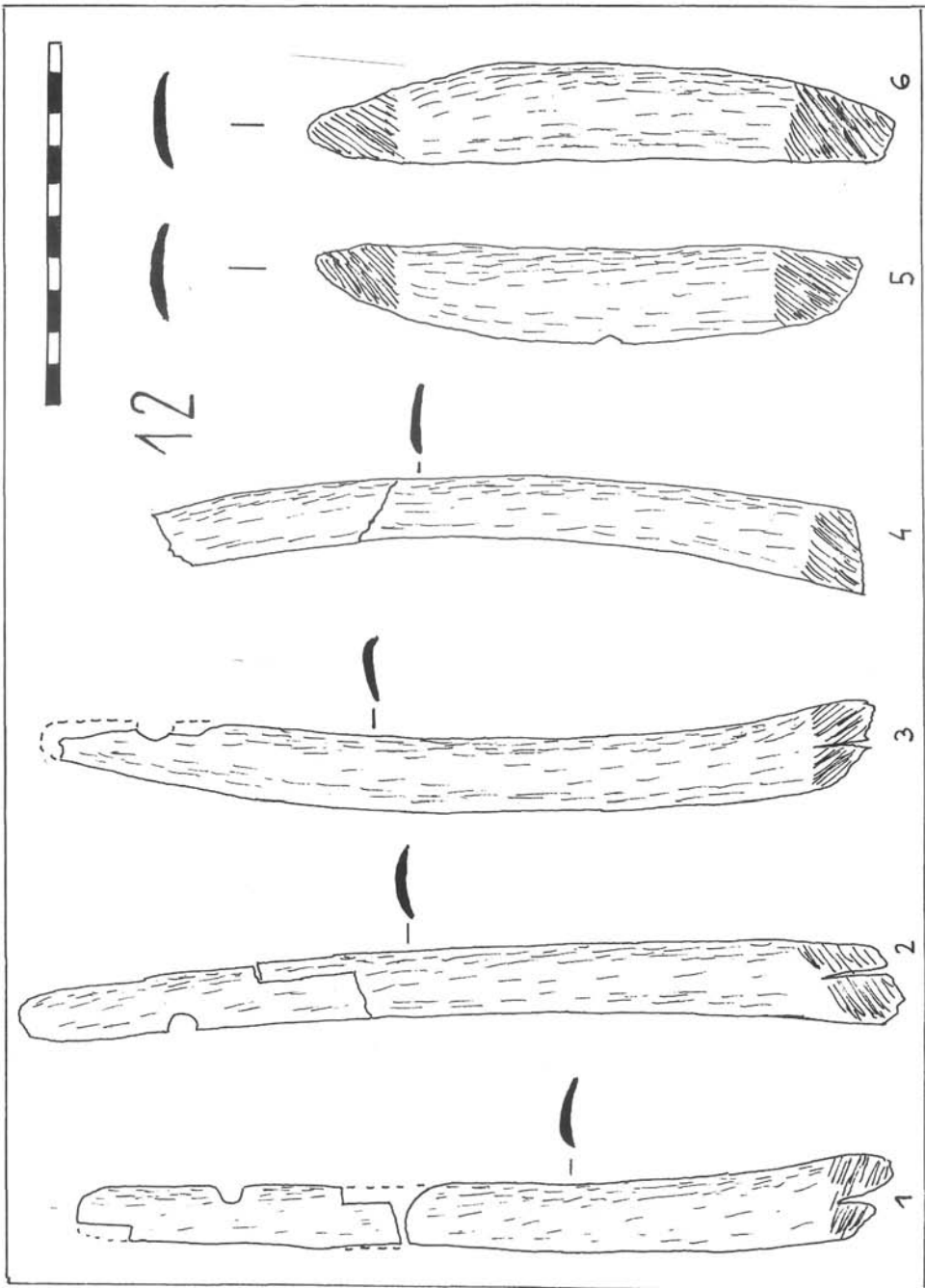
III. tábla 1. A 12. számú sír rajza. 2. A 81. számú sír rajza

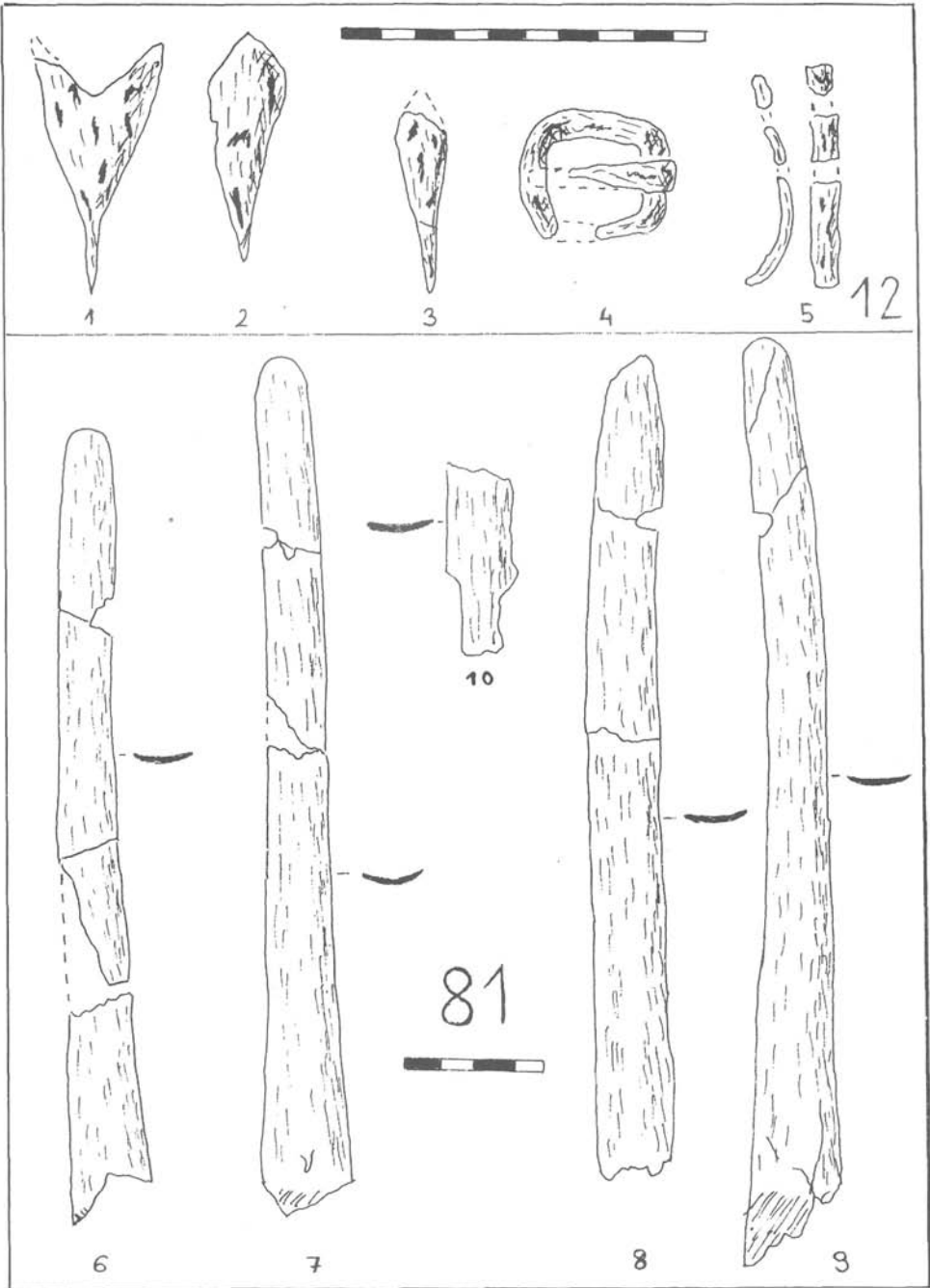
IV. tábla 1. A 117. számú sír rajza. 2. A 4. számú sír rajza

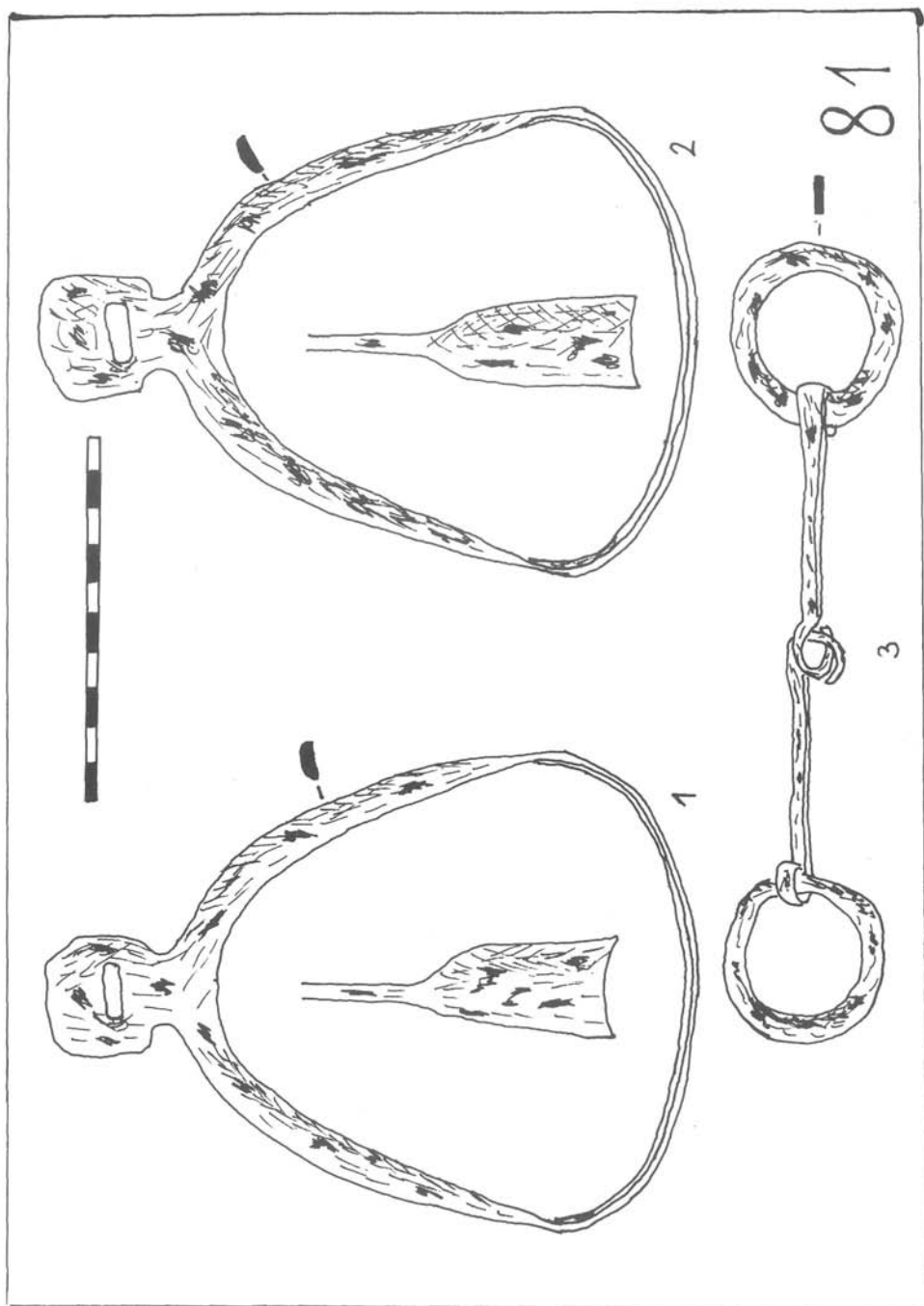
V. tábla 1. A 19. számú sír rajza. 2. A 31. számú sír rajza. 3. A 84. számú sír rajza

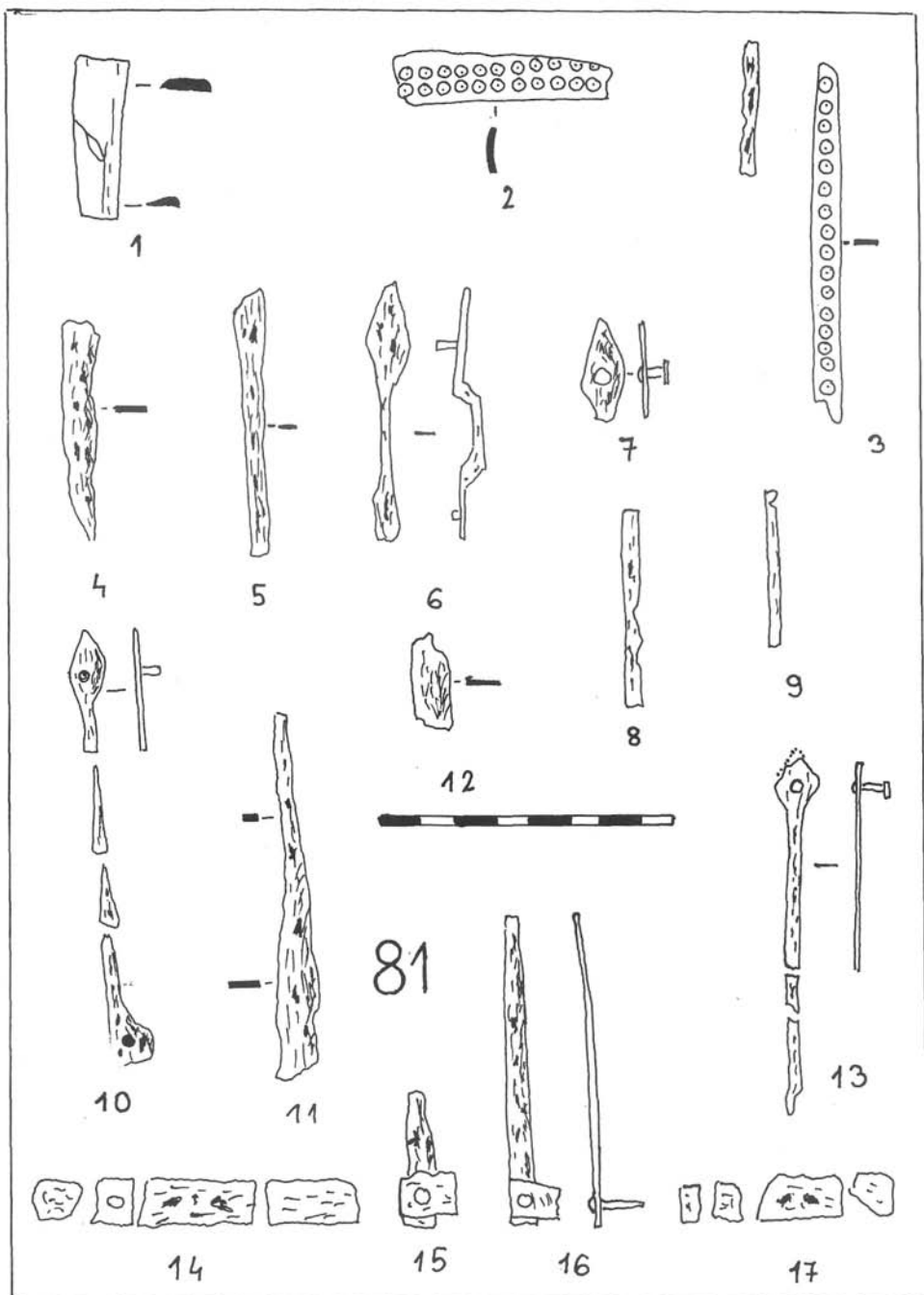
VI. tábla 1-6. A 12. számú sír íjmerevűb csontlemezei

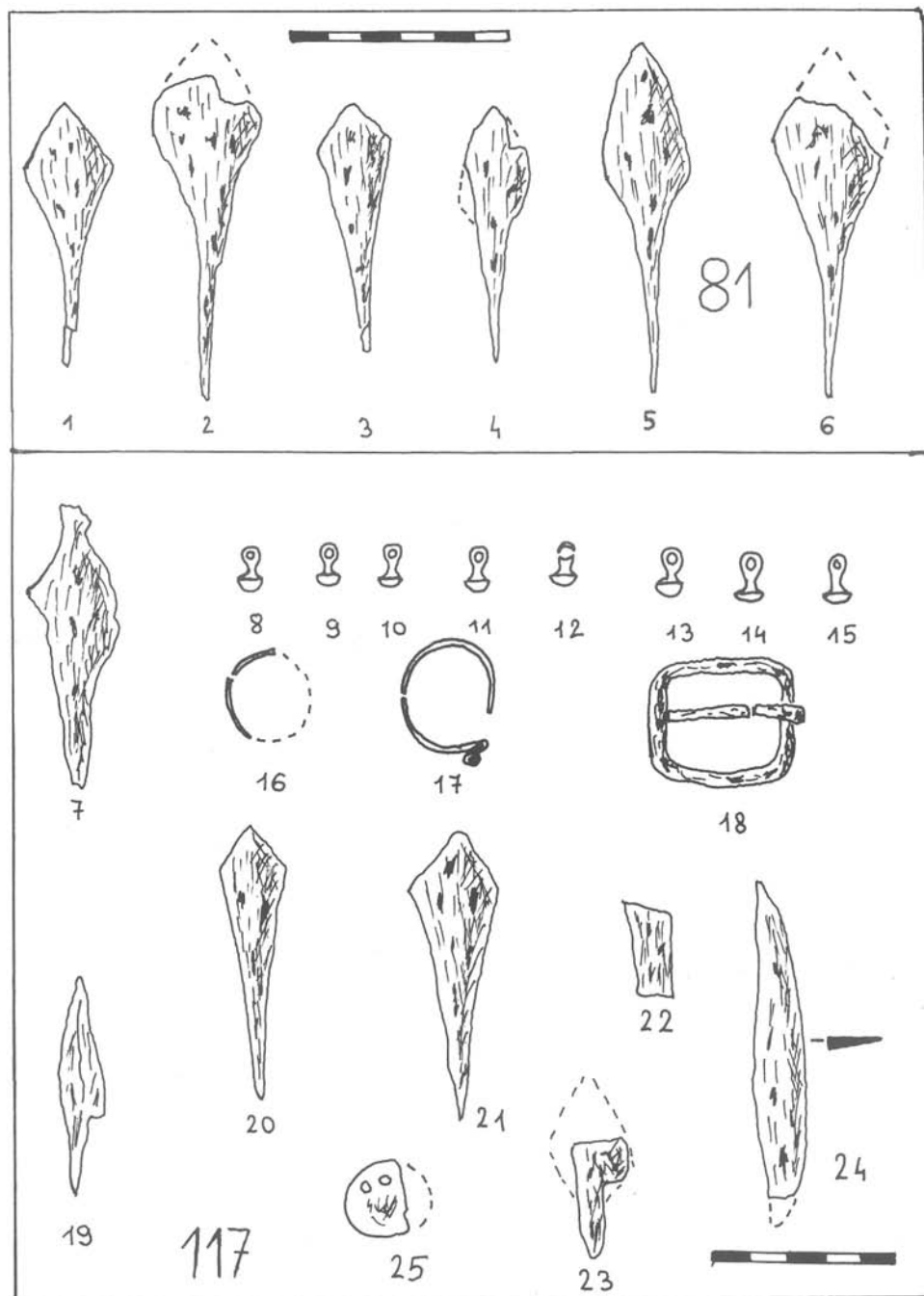
VII. tábla 1-3. A 12. számú sír nyílhegyei. 4. A 12. számú sír vascsatja.
5. Vaslemez a 12. számú sírből. 6-9. A 81. számú sír íjmerevítő csontlemezei

VIII. tábla 1-2. A 81. számú sír kengyelei. 3. A 91. sír zablája

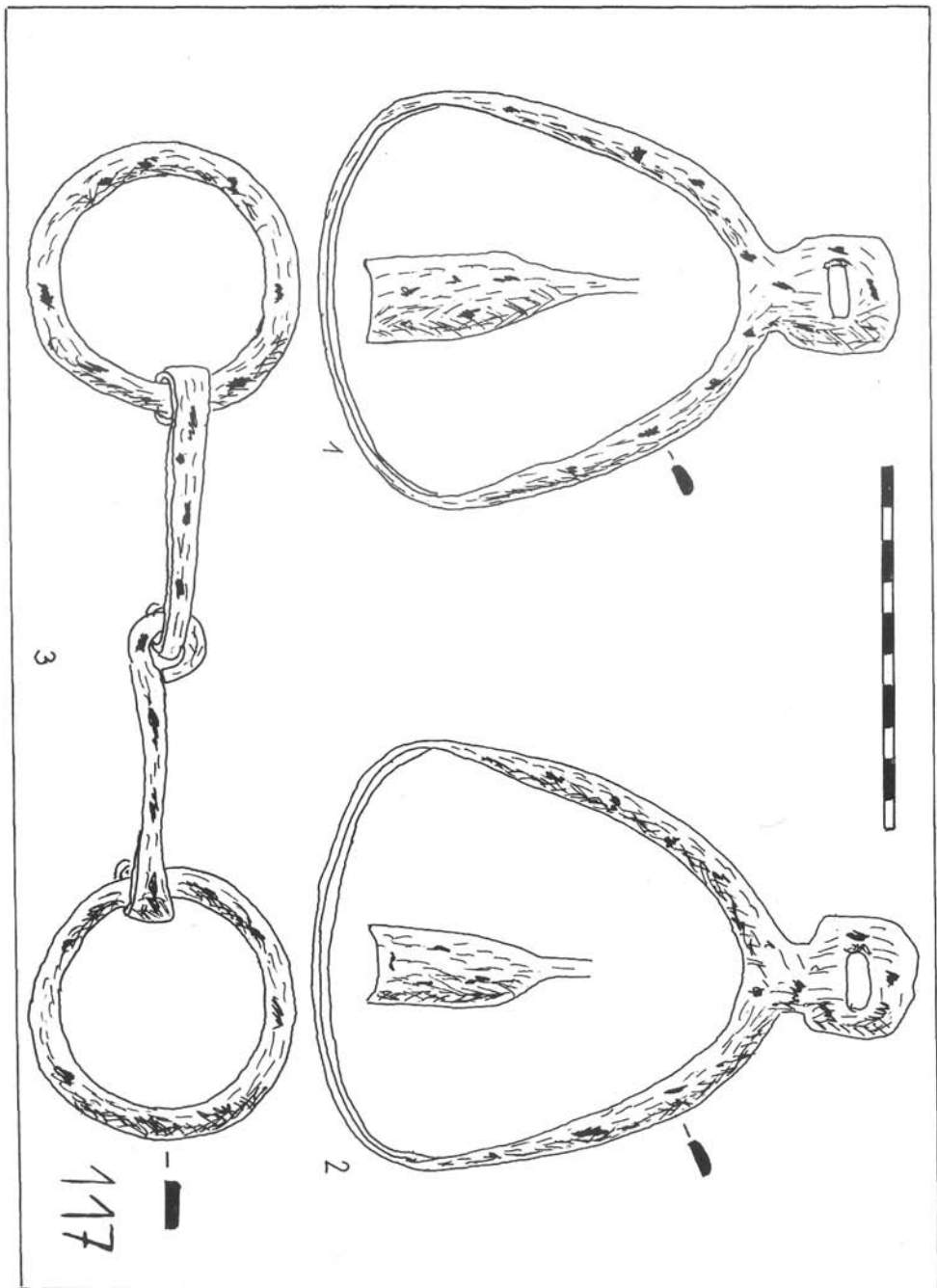

IX. tábla. A 81. számú sír tegezének maradványai

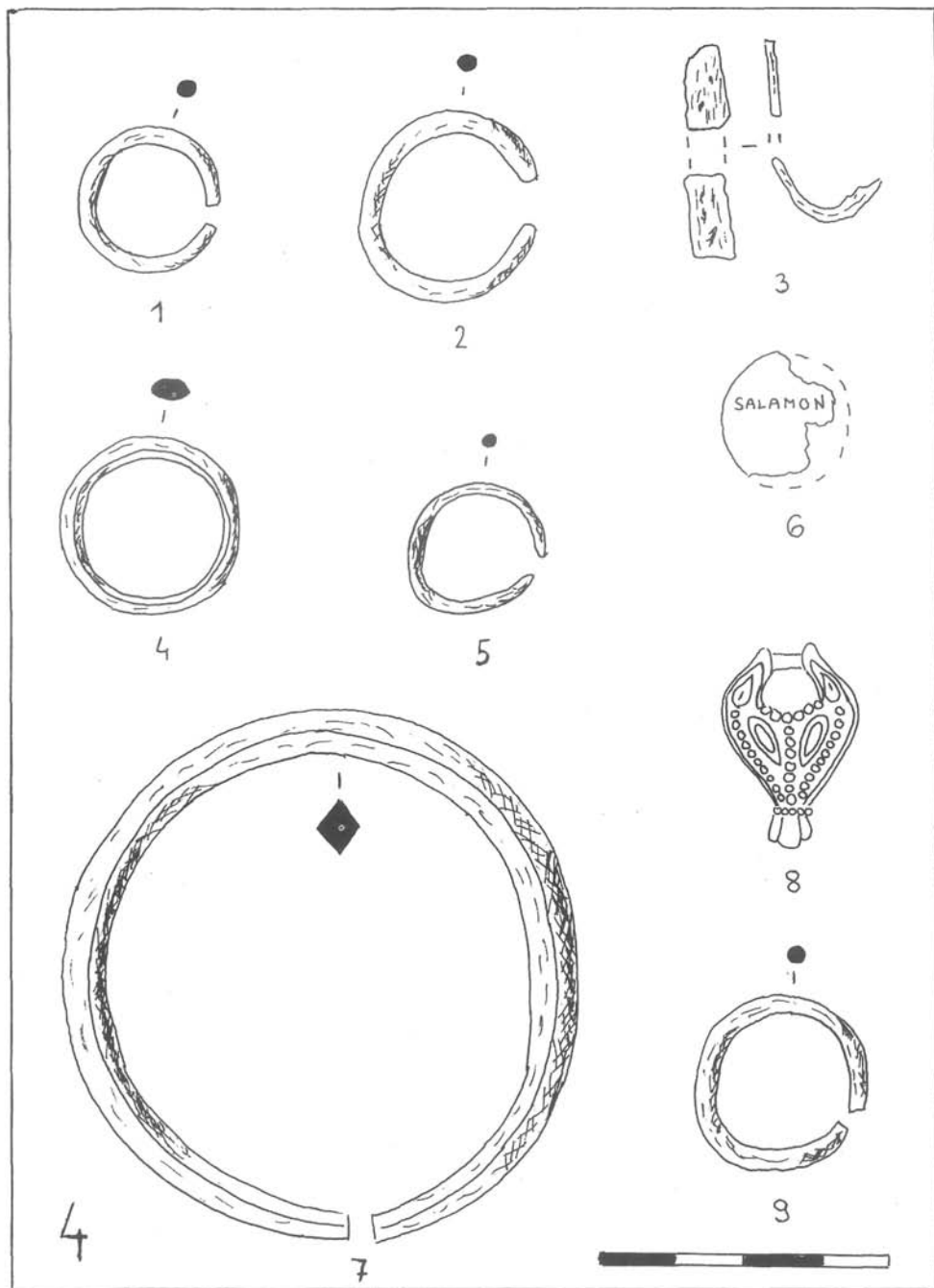

X. tábla 1-6. A 81. számú sír nyílhegyei. 8-15. A 117. számú sír gombjai.
 16-17. A 117. számú sír hajkarikái. 7., 19., 22. A 117. számú sír tegezének maradványai.
 20., 21., 23. A 117. számú sír nyílhegyei. 24. A 117. számú sír vaskése

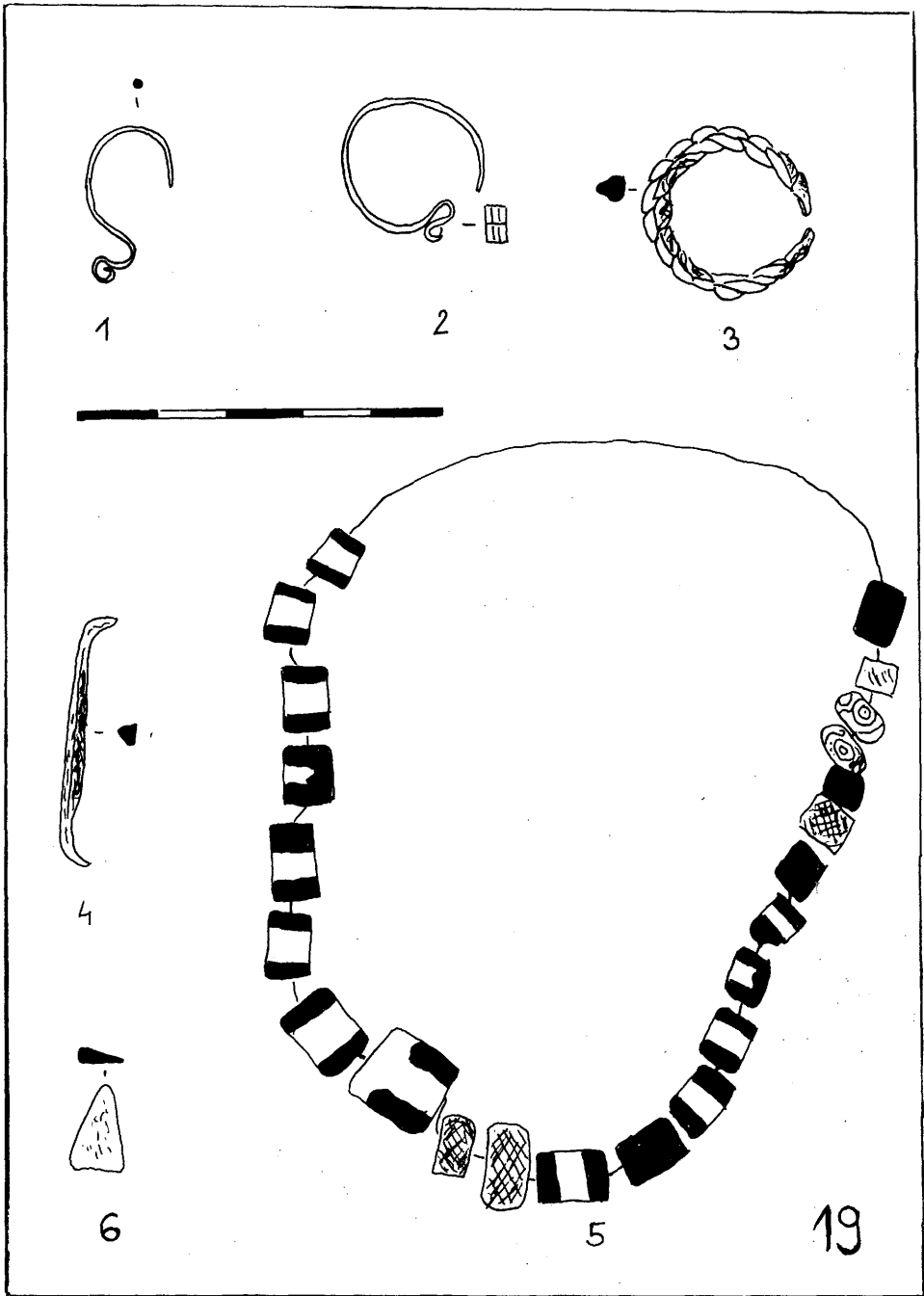

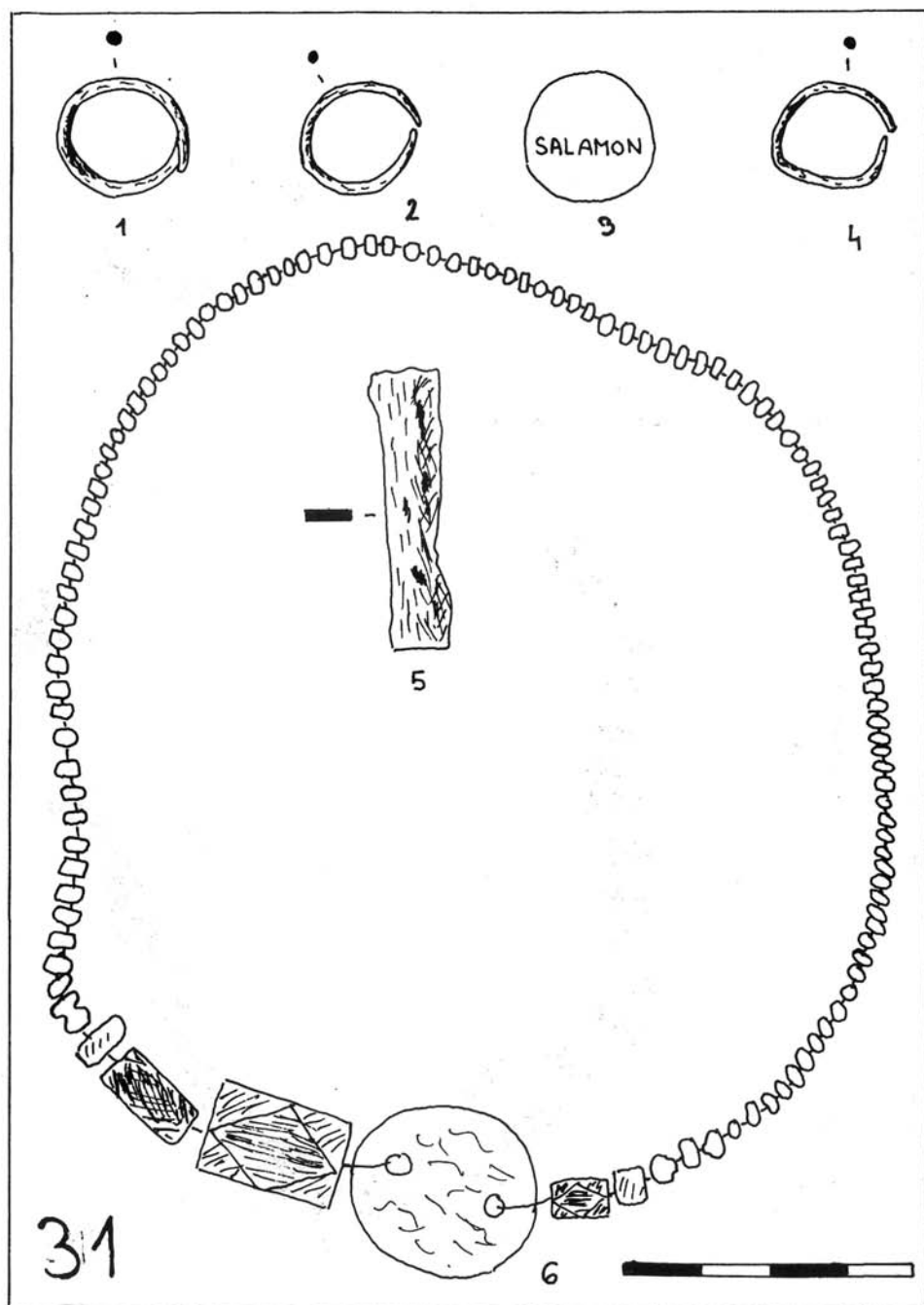
XI. tábla 1–2. A 117. számú sír kengyelei. 3. A 117. számú sír zablája

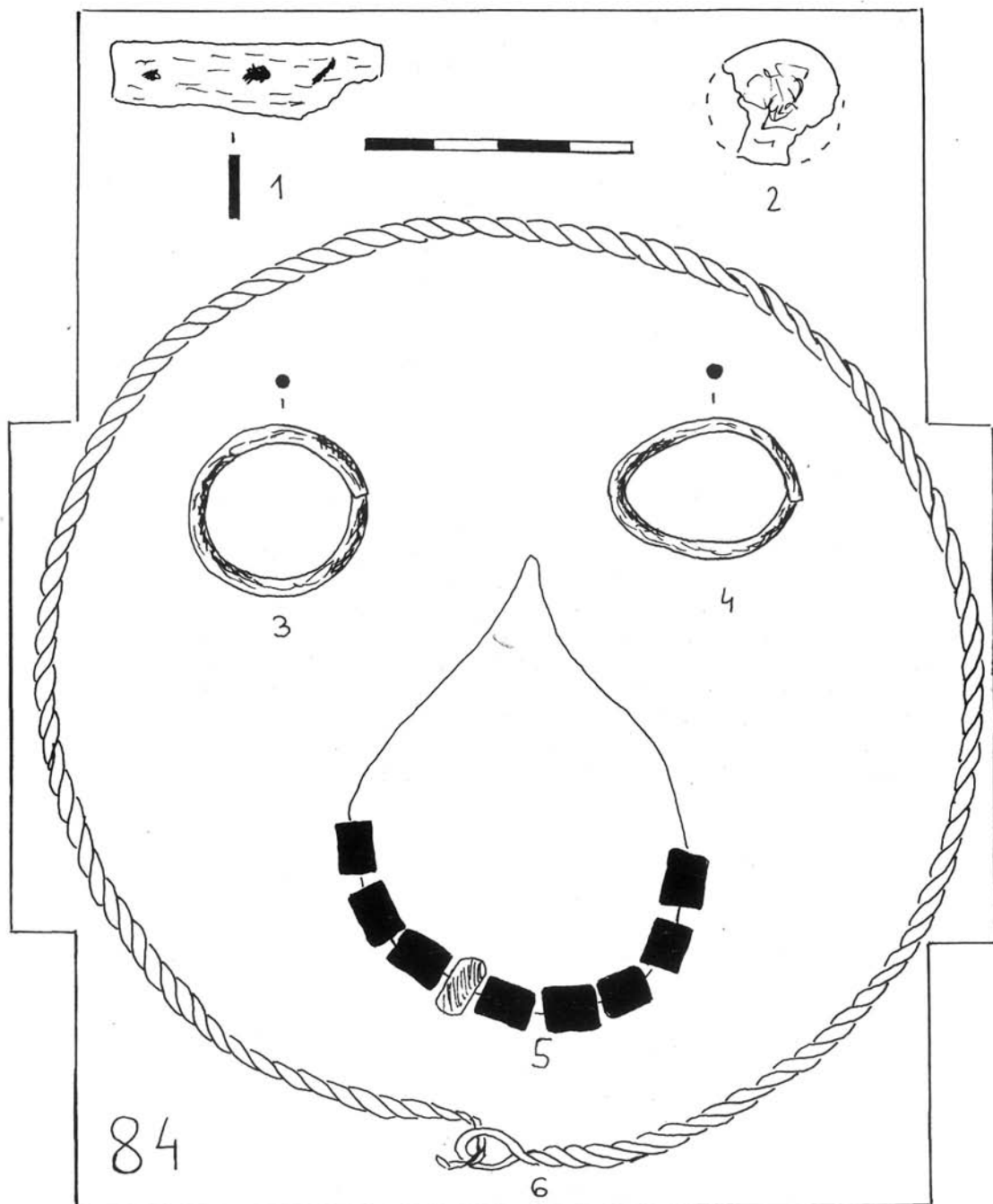
XII. tábla. A 4. számú sír leletei: 1–2, 5., 9. Ezüst hajkarikák. 3. Vaspánt. 4. Ezüstgyűrű. 6. Ezüstpénz. 7. Bronz karperec. 8. Ezüst ruhadísz

XIII. tábla. A 19. sír leletei: 1-2. S végű hajkarikák. 3. Ezüstgyűrű. 4. Vastárgy. 5. Gyöngysor. 6. Bronzdarabka

XIV. tábla. A 31. számú sír leletei: 1. Bronzgyűrű. 2., 4. Ezüst hajkarikák.
3. EzüstpéNZ. 5. Vaspánt. 6. Gyöngysor bronzkoronggal

XV. tábla. A 84. számú sír leletei: 1. Vaspánt. 2. Ezüstpéncz. 3-4. Ezüst hajkarikák.
5. Gyöngysor. 6. Bronz nyakperec

**EIN GRÄBERFELD AUS DEM 10.–11. JAHRHUNDERT IN DER GEMAR-
KUNG SARKADKERESZTÚR
(Vorläufiger Bericht)**

In den Jahren 1989–91 erschlossen wir in der Gemarkung Sarkadkeresztúr, auf der Csapháter Weide in der Nähe der Barna-tanya ein Gräberfeld aus dem 10.–11. Jahrhundert. Von den 133 freigelegten Gräbern war eines kelteneitlich, die übrigen stammten aus dem 10.–11. Jh. Außer einigen Bestattungen, die beim Ausheben des durch das Gräberfeld führenden Abwasserkanals zerstört wurden, konnten sämtliche Gräber gerettet werden, wodurch es möglich wird, sowohl das archäologische, als auch das anthropologische Material umfassend auszuwerten.

In den frühesten Gräbern des Gräberfeldes ruhen Verstorbene, die noch nach heidnischen Bräuchen bestattet wurden. Als Beigaben stießen wir im Männergrab 12 auf knöcherne Bogenversteiferplättchen, Pfeilspitzen, eine Eisenschnalle und Steigbügel. Auch in Grab 81 lag ein Mann, der ebenfalls mit seinem Bogen bestattet war. Doch kam hier auch der Köcher zum Vorschein, dessen Öffnung mit Beinplatten geschmückt und dessen Seite durch Beschläge verstärkt war. Vom Pferdegeschirr blieben zwei Steigbügel und das Zaumzeug erhalten. Dem Toten in Grab 117 hatte man zwei Haarreifen, ein Eisenmesser, bronzene Ösenknöpfe, Pfeilspitzen, eine Eisenschnalle, Beschlagstücke, die auf den Köchen hindeuten, Steigbügel und Zaumzeug beigegeben.

Funde aus den reicheren Frauengräbern waren Halsringe, Perlenketten und Haarreifen. In großen Zahl fanden sich Bronzearmringe mit rhombischem Querschnitt. Besondere Erwähnung verdient der Silberring mit Kertschrift aus Grab 27. Die im Gräberfeld zum Vorschein gelangten mehr als 30 Silbermünzen stammen aus dem Zeitraum der Herrschaft von Stephan I. bis Ladislaus I.

Den Funden nach zu urteilen dürfte das Gräberfeld Ende des 10., Anfang des 11. Jh. eröffnet und bis zum Ende des 11. Jh. belegt worden sein.

Pál Medgyesi

Tafel I

1: Die Lage des Fundortes in der Gemarkung Sarkadkeresztúr, 2: Der Fundort und seine Umgebung

Tafel II

Die Gräberfeldkarte

Tafel III

1: Zeichnung von Grab 12, 2: Zeichnung von Grab 81

Tafel IV

1: Zeichnung von Grab 117, 2: Zeichnung von Grab 4

Tafel V

1: Zeichnung von Grab 19, 2: Zeichnung von Grab 31, 3: Zeichnung von Grab 84

Tafel VI

1–6: Knöcherne Bogenversteiferplättchen aus Grab 12

Tafel VII

1–3: Die Pfeilspitzen aus Grab 12, 4: Eisenschnalle aus Grab 12, 5: Eisenblech aus Grab 12,

6–9: Knöcherne Bogenversteiferplättchen aus Grab 81

Tafel VIII

1–2: Die Steigbügel aus Grab 81, 3: Das Zaumzeug aus Grab 91

Tafel IX

1–6: Die Pfeilspitzen aus Grab 81, 8–15: Die Knöpfe aus Grab 117, 16–17: Haarreifen aus Grab 117;

7, 19, 22: Die Überreste des Köchers aus Grab 117; 20, 21, 23: Die Pfeilspitzen aus Grab 117;
24: Das Eisenmesser aus Grab 117

Tafel XI

1–2: Die Steigbügel aus Grab 117, 3: Das Zaumzeug aus Grab 117

Tafel XII

Die Funde aus Grab 4. 1–2, 5, 9: Silberne Haarreifen, 3: Eisendband, 4: Silberring, 6: Silbermünze,
7: Bronzearmring, 8: Silberner Gewandschmuck

Tafel XIII

Die Funde aus Grab 19. 1–2: Haarring mit S-Ende, 3: Silberring, 4: Eisengegenstand, 5: Perlenkette,
6: Kleines Bronzestück

Tafel XIV

Die Funde aus Grab 31. 1: Bronzering, 2, 4: Silberner Haarreifen, 3: Silbermünze, 5: Eisenband,
6: Perlenkette mit Bronzescheiben

Tafel XV

Die Funde aus Grab 84. 1: Eisenband, 2: Silbermünze, 3–4: Haarringe aus Silber, 5: Perlenkette,
6: Bronzehalsring

МОГИЛЬНИК X-XI ВВ. В ОКРЕСТНОСТЯХ С. ШАРКАДКЕРЕСТУР (ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ ОТЧЁТ)

(Резюме)

В 1989–91 гг. в окрестностях с. Шаркадкерестур, на пастбище Чапхати, рядом с хутором Барна был исследован могильник X-XI вв. Нам удалось спасти 133 погребения, одно из которых было кельтским, остальные датируются X-XII вв. Кроме погребений, разрушенных при строительстве рва, все погребения нетронуты, что даст возможность для многостороннего анализа как археологического, так и антропологического материала.

В самых ранних погребениях покойники захоронены ещё по языческим обычаям. В погребении 12 рядом с покойником были найдены костяные накладки на лук, наконечники стрел, железная пряжка, стремяна. В погребении 81 также был похоронен мужчина. В его инвентаре тоже был лук, но в этом погребении также был найден колчан, устье которого было украшено костяными пластинами, а бок фиксировался при помощи железных скоб. Из конской сбруи сохранилась пара стремян и узда. В погребении 117 были найдены пара височных колец, железный нож, бронзовые пуговицы, наконечники стрел, железная пряжка, железные скобы, указывающие на наличие колчана, стремяна и узда.

В более богатых женских погребениях были найдены гривны, височные кольца, ожерелья. Было обнаружено много бронзовых браслетов с ромбовидным сечением. Особо нужно отметить серебряное кольцо погребения 27 с руническими знаками. Более 30 серебряных монет, найденных в могильнике, датируются периодом правления Иштвана I и Ласло I.

На основании находок могильник начинался в конце X – начале XI века, и пользовались им до конца XI века.

Пал Меддеши

Табл. I. 1 Расположение памятника в окрестностях Шаркадкерестура. 2. Памятник и его окрестности

Табл. II. План могильника

Табл. III. 1. Погреб. 12, 2. погреб. 81

Табл. IV. 1. Погреб. 117, 2. погреб. 4

Табл. V. 1. Погреб. 19, 2. погреб. 31, 3. погреб. 84

Табл. VI. 1–6. Костяные накладки лука из погреб. 12

Табл. VII. 1–3. Наконечники стрел погреб. 12, 4. железная пряжка погреб. 12, 5. железная пластина погреб. 12, 6–9. костяные накладки на лук из погреб. 81

Табл. VIII. 1–2. Стремяна погреб. 81, 3. узда погреб. 91

Табл. IX. Остатки колчана погреб. 81

Табл. X. 1–6. Наконечники стрел погреб. 81, 8–15. пуговицы погреб. 117; 16–17. височные кольца погреб. 117; 7, 19, 22. остатки колчана погреб. 117;

20, 21, 23. наконечники стрел погреб. 117, 24. железный нож погреб. 24

Табл. XI. 1–2. Стремяна погреб. 117, 3. узда погреб. 117.

Табл. XII. Инвентарь погреб. 4: 1–2, 5, 9. Серебряные височные кольца, 3. железный обруч, 4. серебряное кольцо, 6. серебряная монета, 7. бронзовый браслет, 8. серебряное украшение костюма

Табл. XIII. Инвентарь погреб. 19: 1-2. Височные кольца с S-образным окончанием, 2. серебряное кольцо, 3. серебряное кольцо, 4. железный предмет, 5. ожерелье, 6. кусочек бронзы.

Табл. XIV. Инвентарь погребения 31. 1. Бронзовое кольцо, 2,4. серебряные височные кольца, 3. серебряная монета, 5. железный обруч, 6. ожерелье с бронзовым диском.

Табл. XV. Инвентарь погреб. 84: 1. Железный обруч, 2. серебряная монета, 3-4. серебряные височные кольца, 5. ожерелье, 6. бронзовый браслет